

Nummer 36, december 2007

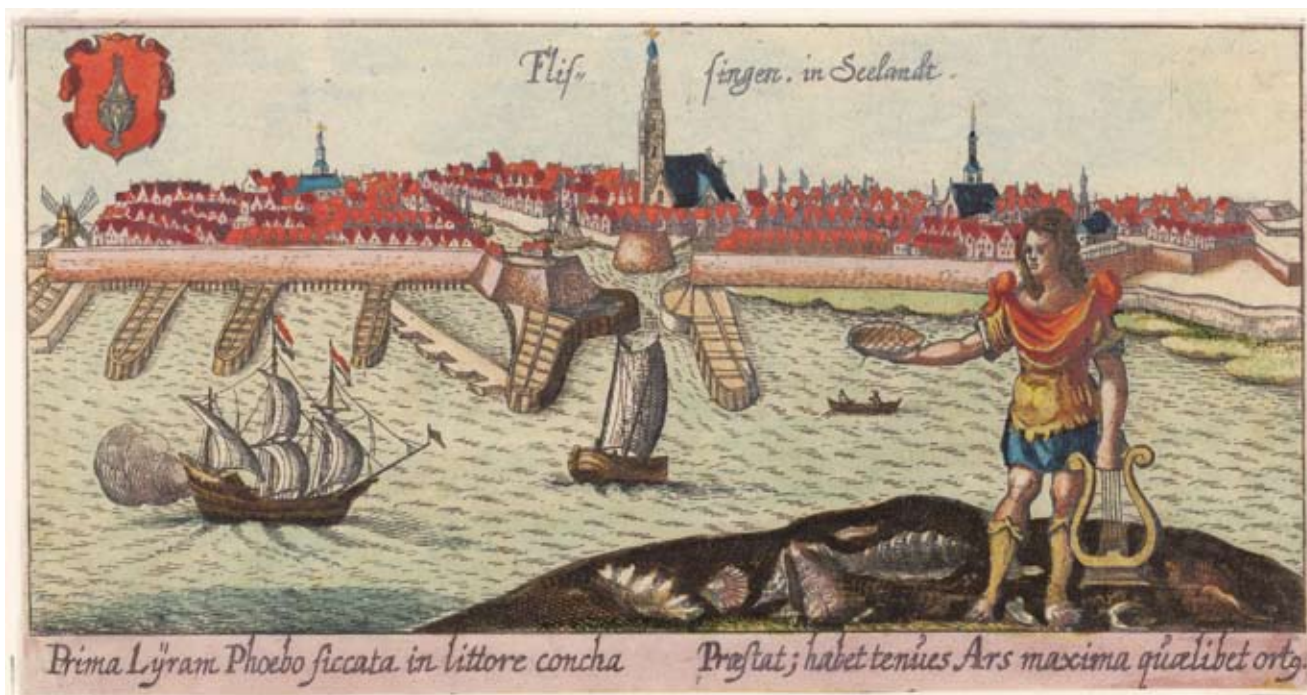
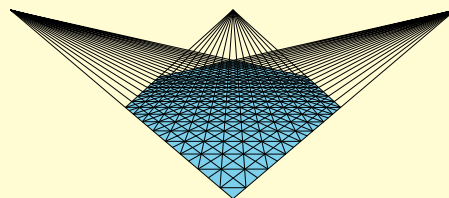
Zeeuwen Gezocht Schoolmeesters en voorzangers

De wondere wereld van watermerken

Zeeuwse adel in de late middeleeuwen

In Memoriam Ingrid Meijer

Zeeland in Beeld Westkapelle

Gezicht op Vlissingen, kaperbolwerk van de Noordelijke Nederlanden en geboorteplaats van Michiel de Ruyter. Flissingen in Seelandt, anoniem, ca. 1625. Ets, oud gekleurd en met goud gehoogd, 7.6 x 15.2 cm. Uit: Daniel Meisner, Thesaurus philopoliticus/ Politisches Schatzkästlein. Zel. Ill. II-1145

Door Ivo van Loo

Michiel Trouwhand revisited

In februari berichtte het Zeeuws Archief dat Michiel Adriaenssen de Ruyter zich korte tijd van de bijnaam Trouwhand bediend zou hebben. Op basis van nader onderzoek moest dat even later herroepen worden. Het bleek dat de kaper Michiel Trouwhand alias Ruyter toch een andere persoon is geweest dan de zeeheld Michiel Adriaenssen de Ruyter. Door een buitengewoon uitzonderlijk historisch toeval bestonden er twee figuren die werden aangeduid als (De) Ruyter. Beiden heetten Michiel, beiden waren kaper in Vlissingen en beiden behoorden tot een selecte groep van kapiteins die zich bezig hield met het bestrijden van de Duinkerker kapers. Michiel Trouwhand was echter een Vlaming of Fransman die afdwaalde naar de piraterij terwijl Michiel de Ruyter via de kaapvaart en koopvaardij opklom tot admiraal. Uit nader onderzoek lijken beide kapiteins indirect toch weer iets meer met elkaar te maken hebben gehad dan aanvankelijk werd gedacht.

In april 1636 ontstond beroering in de Noord-Franse havens Calais en Le Havre omdat ene kapitein 'Michiel Trouvandt de Courtemarcker', ook wel aangeduid als kapitein

Cortemaecker, er illegaal diverse Nederlandse schepen opbracht. Ook ging het gerucht dat hij als beëdigd Nederlands kaper een kaperbrief van de koning van Frankrijk of van de Franse admiraal zou hebben aanvaard. Het varen met een dubbele commissiebrief werd beschouwd als een vorm van piraterij waarop de doodstraf stond.

Wie was Trouwhand?

Wat de achtergrond van de persoon Trouwhand is, blijft onduidelijk. Hij kan een West-Vlaming zijn uit het plaatsje Kortemark tussen Veurne en Ieper maar ook een Fransman omdat hij mogelijk onder Franse commissie opereerde. Onduidelijk blijft ook waarom de ambassadeur Joachimi Michiel Trouwhand aanduidde met het alias 'Ruyter'. Dat Joachimi de beide Michiels met elkaar heeft verward ligt niet erg voor de hand. Michiel de Ruyter zelf was in januari 1636 nog een grote onbekende die nog nooit het bevel over een schip had gevoerd.

Trouwhand & de Graeuwen Heynst

Toch hebben de kaperkapiteins Michiel Trouwhand alias Ruyter en Michiel Adriaenssen de Ruyter meer gemeen dan alleen hun naam. Het lijkt erop dat De Ruyter het schip van Trouwhand heeft overgenomen en dat hij zijn eerste zelfstandige commando wel degelijk op de *Graeuwen Heynst* heeft gevoerd. Dit zou in elk geval verklaren waarom er opmerkelijk genoeg op naam van De Ruyter geen kaperbrief is aangetroffen terwijl bekend is dat hij als kaper heeft gevaren. De berichten uit de Noord-Franse havens laten er geen twijfel over bestaan dat de reders weinig ingenomen waren met de door Trouwhand begane zeeroof. Er gingen geruchten dat Trouwhand 'niet wel met syn reders te staen' en in april 1636 werd een van hen zelfs naar Le Havre gezonden om de *Graeuwen Heynst* naar Vlissingen te brengen en voor het schip een 'ander meester te soecken'.

Een 'ander meester'

Die 'ander meester' was hoogstwaarschijnlijk Michiel de Ruyter. Op 13 juni 1636 vroegen de gebroeders Lampsins immers aan de Staten van Zeeland om behulpzaam te zijn bij het verkrijgen van een tijdelijke kaperbrief voor een door hen uitgereed schip onder Michiel de Ruyter. Als argument voor een 'simpele commissie' voor de duur van slechts één scheeps-

reis werd door de reders tijdgebrek aangedragen dat hen niet in staat stelde de gebruikelijke procedure bij de admiraal-generaal Frederik Hendrik te volgen. De geringe tijdsspanne van enkele maanden tussen het terughalen van een kaperfregat uit Frankrijk en de aanvraag voor een nieuwe kaperbrief doet vermoeden dat het hier om hetzelfde schip gaat.

De Ruyter & de Graeuwen Heynst

De haast waarmee de gebroeders Lampsins te werk gingen, was ongetwijfeld ingegeven door de wens hun dure kaperfregat eindelijk eens te laten renderen. Speciaal voor de kaapvaart gebouwde schepen waren een zeldzaam en kostbaar bezit. De *Graeuwen Heynst* had Adriaen en Cornelis Lampsins slechts geld gekost nog afgezien van eventuele schadeclaims van slachtoffers van Trouwhand. De aanstelling van de jonge De Ruyter moest daarin verandering brengen. Hoewel het verzoek aan de Staten van Zeeland werd afgewezen, stak De Ruyter, al dan niet voorzien van Trouwhands originele commissiebrief, in zee. Al spoedig veroverde hij zijn eerste prijs, een schip met vis. Terwijl Trouwhand in de vergetelheid wegzonk, betekende De Ruyters eerste wapenfeit de opmaat naar zijn latere roem als admiraal.

Nieuwe update van de persoonsnamendatabase *Zeeuwen Gezocht*

Zeeuwen Gezocht Schoolmeesters en voorzangers lieten zich horen

Adriaen van Ostade (1610-1685), ets, *De schoolmeester*, ca. 1650-1660.

De populaire persoonsnamendatabase *Zeeuwen Gezocht* groeit nog steeds als kool en bevat nu 5,6 miljoen gegevens over Zeeuwen. De nieuwe update betreft onder andere de namen van 2300 mannen met het beroep van schoolmeester, voorzanger, ziekenbezoeker, koster of klokkenluider en 76 vrouwen die werkten als kosteres. Voor het merendeel gaat het om lieden met luide stemmen, want zij waren zowel schoolmeester als voorzanger.

Schoolmeesters dienden de nieuwe, gereformeerde religie aan te hangen, aldus de schoolordening van 1583 die tevens een aantal neventaken bepaalde. Bijvoorbeeld die van voorlezer en voorzanger. Als de predikant verstek liet gaan, las de schoolmeester de preek voor en elke zondag ging hij de kerkelijke gemeente voor met het zingen van de psalmen. Het voorzingen was een belangrijke taak omdat in veel kerkgebouwen, vooral in de dorpen, geen orgel was. Sollicitanten voor de functie van schoolmeester werden dan ook beoordeeld om hun kennis van noten, stemvolume en duidelijkheid van voordragen.

Ontfangen uijt Banden van d. J.
 Dirckx Mr. Cornelis Boone de Somma
 van twee pont eders schell. en acht
 grooten vlo van drie maanden te leen
 dienst van het voorlesen en singen Jude
 te le van Ovesande wafschene en
 dersten Januarij 1683 in konnisse der
 waersijt geteckent hebbe

Somma f. 2. 1. 8 yd.

Willeboort
 Corn Leijse

Kwitantie van de ontvangst van het traktement van Willeboord Cornelis Leijse(n), over de laatste drie maanden van 1682 als voorzanger en voorlezer in de Nederduits Gereformeerde kerk van Ovezande. Hij was in dienst van 1678 tot aan zijn overlijden in 1684. Archief Rekenkamer van Zeeland inv. nr B 33922

Salaris uit rooms-katholieke goederen

De schoolmeesters werden in het begin benoemd door de classes, regionale kerkvergaderingen, van de Nederduits Gereformeerde kerk, in de loop van de zeventiende eeuw door een collegium qualificatum; in de steden was dit de kerkenraad plus vijf magistraatspersonen. In de dorpen werd de kerkenraad aangevuld met de ambachtsheer die twee stemmen had. Niet de kerkelijke gemeenten betaalden het salaris van de schoolmeesters, maar de gewestelijke overheid. De traktementen werden betaald uit de opbrengsten van de in de jaren zeventig van de zestiende eeuw in beslag genomen rooms-katholieke geestelijke goederen. Een rentmeester was belast met deze administratie. De predikanten van de Zeeuwse Nederduits Gereformeerde kerken werden ook uit de opbrengsten van de geestelijke goederen betaald, evenals de koster, de klokkenluiders en de ziekenbezoekers.

Aanstellingsbrief en salaris

De administratie van de rentmeesters is bewaard gebleven in het archief van de Rekenkamer van Zeeland. In de door de rentmeesters ingebrachte stukken (opgenomen in de bijlagen,

acquitten genoemd) bevinden zich bewijsstukken van het uitbetaalde salaris. Bij de eerste uitbetaling is een ordonnantie van de Gecommitteerde Raden gevoegd, die als aanstellingsbrief aangemerkt kan worden. Behalve de driemaandelijke kwitanties zijn soms nog andere stukken bewaard gebleven, zoals verzoeken om verhoging van het traktement of een vergoeding voor de kosten van verhuizing.

In de persoonsnamendatabase Zeeuwen Gezocht – voorheen Zeeuws Archief ISIS genoemd – zijn de namen opgenomen van alle personen die tussen 1575 en 1806 betaald zijn voor hun functie van schoolmeester, voorzanger/voorlezer, koster/kosteres enzovoort. Van de kerkelijke dienaren zijn functie, plaats en periode opgenomen. Voor de grotere plaatsen is ook de kerk vermeld. Aanvullende gegevens betreffen herkomst, vertrek, echtgenoot en jaar van overlijden.

Zeeuwen Gezocht is als vanouds op internet te vinden via de website van het Zeeuws Archief, maar ook rechtstreeks op www.zeeuwengezocht.nl.

De wondere wereld van watermerken

Archiefstukken bevatten meer informatie dan je op het eerste gezicht zou denken. Neem een handgeschreven brief: niet alleen de tekst of de vorm geeft informatie, ook de drager zelf. “Houden wij papier tegen het licht, dan zien wij héél andere dingen”, aldus Theo Laurentius, papierdeskundige en Rembrandtkenner. Samen met zijn zoon Frans onderzocht hij de ingekomen brieven in het archief van de Staten van Zeeland op watermerken. De gegevens publiceerden zij in een eerste naslagwerk, *Watermarks 1600-1650*. Een tweede boek, over de tweede helft van de zeventiende eeuw, is in de maak.

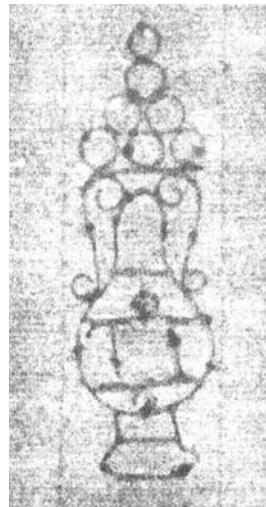
Theo en Frans Laurentius uit Middelburg onderzoeken ingekomen brieven uit het archief Staten van Zeeland op watermerken.

Waarom een boek met watermerken?

“Alles begon met de papieren waarop Rembrandt tekende en zijn etsen afdrukte. Daar was destijds, in 1985, belangstelling voor. Er was namelijk geen methode om de ‘echtheid’ en datering van Rembrandts werk op papier te bepalen. De afgelopen twintig jaar hebben we ons bezig gehouden met het doen van onderzoek en hebben we een methode gevonden om de etsen van Rembrandt redelijk, soms op het jaar af, te dateren. Er bleef echter één groot probleem bestaan: we konden

Over papier

Papier werd vanaf de vijftiende tot de vroege negentiende eeuw met de hand gemaakt met een zeef van kopergeas. Met de zeef werd papier geschept uit papierpulp, die voornamelijk bestond uit fijngezeven lompen. De draden van de zeef lieten een ‘afdruk’ van lijnen achter in het papier. Deze wordt zichtbaar door het papier tegen het licht te houden. De lijnen die dicht bij elkaar liggen, heten waterlijnen, en die daar haaks op staan heten kettinglijnen. Elke papiermolen bracht zijn eigen merk in koperdraad aan op de papierzeef. Dit papier- of watermerk en de structuur van water- en kettinglijnen helpen nu bij het dateren van papier.

Frans ‘potjespapier’ met het watermerk ‘pot’ uit 1614. Het boek *Watermarks 1600-1650* geeft vijftien voorbeelden van dit schrijfpapier.

niet zien wanneer welk papier in Nederland voorkwam. Daarom hebben we dit boek gemaakt met watermerken die voorkomen in de ingekomen brieven van het archief van de Staten van Zeeland. Nu weten we welk papier tussen 1600 en 1650 in Nederland voorhanden was.”

Waarom de watermerken uit een archief?

“De ingekomen brieven in het archief van de Staten van Zeeland bestaan voor de bulk uit brieven uit Den Haag. Er werd daar ontzettend veel papier verbruikt en dus ook gekocht. Dat is ideaal voor de datering van de watermerken. Bovendien zijn deze brieven allemaal gedateerd door de schrijvers ervan. Bij de brieven zaten heel bijzondere exemplaren, bijvoorbeeld een brief die Prins Maurits schreef op het strand bij Nieuwpoort in 1600. Historisch heel interessant natuurlijk, ik zat te smelten. Maar voor ons was vooral van belang dat hij die brief schreef op nieuw papier dat hij had meegekregen uit Den Haag.”

Hoe zijn de watermerken gefotografeerd?

“Sinds twee jaar maken we met röntgentechniek digitale opnamen. Deze methode is speciaal voor ons ontwikkeld door professor Jan van Aken van de universiteit van Utrecht. In drie minuten fotograferen we nu een watermerk en de papierstructuur op ware grootte, zonder dat de tekst zichtbaar wordt. Vijf jaar geleden kostte ons dat nog drie kwartier per foto. Toen ontwikkelden we de foto’s nog met de hand. Overigens is onderzoek naar watermerken niet nieuw: de Zeeuwse archivaris De Stoppelaar deed het 130 jaar geleden al. Hij trok watermerken met de hand over, maar dat leverde geen precieze weergave op. Hij doorzag wel het belang van het in kaart brengen van watermerken in gedateerde archiefstukken. Ik voel een grote zielsverwantschap met De Stoppelaar.”

Voor wie is het boek bedoeld?

“Ons onderzoek is specialistisch en dat is onze doelgroep ook. Het boek is bestemd voor prentenkabinetten, bibliotheken, musea, prentverzamelaars, universiteiten, historici en kunsthistorici – nationaal en internationaal, want werken van Nederlandse kunstenaars bevinden zich overal ter wereld. ▶

Het boek bevat 695 zwartwit afbeeldingen van watermerken op ware grootte en geeft per watermerk de datering, de herkomst en zo mogelijk de papiermolen. Per watermerk geven we alle varianten weer. De ontwikkeling ervan, bijvoorbeeld in het watermerk 'pot', is zo goed te volgen."

Wat gaan jullie doen als het tweede boek klaar is?

"We zijn nu nog volop bezig met het tweede boek, over de periode 1650-1700. Daarin zien we de opkomst van de Nederlandse papierindustrie. Die gaat aan het einde van de eeuw de Franse import overheersen. En als de zeventiende eeuw compleet is, willen we een derde deel maken, over de tweede helft

van de zestiende eeuw. Watermerkenonderzoek is buitengewoon spannend. We krijgen steeds meer inzicht en begrijpen steeds meer over de prenten, waar wij in handelen. (Theo en Frans voeren samen de Kunsthandel Laurentius in Middelburg, red.) We kunnen ook steeds beter dateren. Je kunt ons dus voorlopig wekelijks vinden in de studiezaal van het Zeeuws Archief."

Watermarks 1600-1650 is een uitgave van HES & DE GRAAF Publishers op folioformaat (31x23cm.), bevat 695 zwartwit reproducties van watermerken en telt 284 pagina's. Prijs: € 425. ISBN 978-90-6194-030-2

Zeeuwse adel in de late middeleeuwen belicht in uitgave en expositie

De heren van Veere uit het geslacht Van Borsele 'regeerden' in de late middeleeuwen over Walcheren en Zuid-Beveland. Hun privileges en eigendomsrechten lieten zij vastleggen in oorkonden. Afschriften hiervan werden verzameld in een register, dat nu bewaard wordt in de universiteitsbibliotheek van Gent. Van dit zogenaamde cartularium verschijnt 22 februari een bronnenuitgave. Verder is het bijzondere register te zien in een kleine expositie in het Zeeuws Archief, van 1 februari tot en met 1 maart 2008.

Het cartularium van de heren van Veere uit het geslacht Van Borsele bevat afschriften van 220 oorkonden uit de periode 1282-1555. Voor het merendeel houden ze verband met hun rechten, bezittingen en bestuurlijke functies op Walcheren en Zuid-Beveland. Het register is een belangrijke bron voor historisch onderzoek naar de positie van de heren van Veere in Zeeland en hun verhouding tot de Bourgondische landsheren. "Het geeft een mooi beeld van de ontwikkeling van de Zeeuwse adel," vertelt Peter Blom, medewerker van het Zeeuws Archief voor Veere. "Bovendien zijn heel veel originele oorkonden uit deze periode niet meer voorhanden."

Restauratie en bronnenuitgave

Toen het register circa een kwart eeuw geleden werd 'ontdekt' in de universiteitsbibliotheek van Gent, verkeerde het in deplorabele staat. Onder auspiciën van het Zeeuws Archief werd in 1997 in Veere een werkgroep opgericht om het register te laten restaureren en integraal uit te geven. Vijf enthousiaste studiezaalbezoekers togen aan het werk: hoogleraar middeleeuwse nederzettingsgeschiedenis Peter Henderikx, voorzitter van de genealogische vereniging Jaap Zondervan, genealoog Ivo Back, historicus Hans Vader en archiefmedewerker Peter Blom. In 2002 ontfermde restaurator Marijn de Valk zich over het cartularium, dat nu in prima staat verkeert.

Cartularium als laptop

Jarenlang richtten de vijf werkgroepleden zich op de trans-

criptie van de teksten, die waren geschreven in het Latijn, het Frans en het Nederlands. Gaandeweg ontspoon zich de geschiedenis van de belangrijkste Zeeuwse edelen uit de late middeleeuwen, de heren van Veere uit het geslacht van Borsele. Blom: "Hun stamland was Borsele maar door slimme huwelijkspolitiek, eigendomsvererving en een goede verstandhouding met de graven van Holland en Zeeland, zoals Jan I, Jacoba van Beieren en Maximiliaan van Bourgondië, verwierven de heren steeds meer macht. De heren van Veere waren de grote ondernemers van hun tijd. Zij stichtten steden en investeerden in grondbezit en heerlijkheden. Met hun hofhouding reisden zij van de ene naar de andere bezitting in de Nederlanden. Een overzicht van hun eigendommen namen zij mee in hun 'laptop': het cartularium."

De bronnenuitgave wordt op 22 februari gepresenteerd. Het cartularium is te bewonderen in een kleine expositie in het Zeeuws Archief van 1 februari tot en met 1 maart 2008.

Het cartularium van de heren van Veere uit het geslacht van Borsele 1282-1481, 1555 is een gebonden uitgave van Uitgeverij Verloren, 416 pagina's. Prijs: € 29. ISBN 978-90-8704-004-8

Kasteel Sandenburgh, woonplaats van de heren van Veere uit het geslacht Van Borsele, gelegen bij Veere. Detail uit *Zelandiae Descriptio*, panoramatekening van Walcheren uit 1550.

In Memoriam Ingrid Meijer

Berlijn 30 april 1970 – 7 november 2007 Middelburg

Op 12 november hebben wij tot ons verdriet afscheid moeten nemen van onze zeer gewaardeerde collega Ingrid Meijer, sinds 2002 educatiemedewerker bij het Zeeuws Archief.

Ingrid heeft fraaie en spraakmakende tentoonstellingen gemaakt en was met haar grote creativiteit, passie en inzet van onschatbare waarde voor het Zeeuws Archief. Met vak-kundigheid, elegantie en flair gaf ze de exposities in het Zeeuws Archief vorm. Ingrid kende een groot aantal kunstenaars, vormgevers, rekwisiteurs, antiquairs, museum- en educatiemedewerkers die graag met haar samenwerkten. Haar tentoonstellingen kenmerkten zich mede daardoor altijd door levendigheid en originaliteit.

Ingrids sprankelende persoonlijkheid en haar betrokkenheid bij het Zeeuws Archief, haar werk en collega's maakten haar bijzonder geliefd.

Helaas werd ze ziek. Ondanks haar strijd lust en nimmer aflatend optimisme heeft Ingrid het gevecht tegen kanker niet kunnen winnen. Ze overleed op 7 november 2007.

We hebben grote bewondering voor de manier waarop Ingrid met haar ziekte omging. Zodra het maar kon pakte ze haar werk weer op. Ingrid was voor ons een rijke bron van inspiratie. We zullen haar enorm missen.

Bestuur, directie, medewerkers en vrijwilligers van het Zeeuws Archief

Cursusprogramma voorjaar 2008

Zeeuwen in beroep en bedrijf: Ondernemers en middenstanders in archiefbronnen Heeft u voorouders die een eigen bedrijf hadden en wilt u daar meer over weten? Schrijf u dan in voor deze korte cursus. Toon Franken is dé specialist op het gebied van bedrijfsarchieven. Hij vertelt u hoe en waar u moet zoeken om uw ondernemende voorvaders te achterhalen. Bakkers, fabriekseigenaren, winkeliers, iedereen die een eigen bedrijf heeft en had, staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. De archieven van de Zeeuwse Kamers van Koophandel berusten in het Zeeuws Archief, evenals hinderwetvergunningen en archieven van bedrijven (handel, industrie en dienstverlening). U leert welke archieven er zijn, hoe u ze kunt raadplegen en welke gegevens van nut kunnen zijn bij uw stamboomonderzoek.

De cursus is op dinsdag 1 april van 19.30 tot 21.30 uur.
Deelname: € 15 voor ZVU-leden en Vrienden van het Zeeuws Archief, € 18 voor niet-leden.

Zeeuwen op zee: Zeevarenden in archiefbronnen Zeevaart en zeehandel hebben de Zeeuwen in de zestiende tot de achttiende eeuw geen windeieren gelegd. Schepen voeren af en aan om handel te drijven en oorlog te voeren. Hebt u avontuurlijke voorouders die de kost verdienden op zee en zou u die graag eens boven water willen halen? Meld u dan aan voor deze korte cursus. Ivo van Loo, kenner op het gebied van scheepvaart in de Gouden Eeuw, neemt u mee naar de boeiende wereld van de zeevaart en laat u kennismaken met archiefbronnen over zeevaren-

den. U leert welke bronnen beschikbaar zijn en hoe u op een handige manier kunt zoeken in tolregisters, archieven van de baljuw te water, de administratie van de ankeragegelden, de Zeeuwse Rekenkamer en admiraliteitsarchieven, bemanninglijsten en archieven van de handelscompagnieën. In veel van deze archieven zijn zowel Zeeuwen als niet-Zeeuwen te vinden, dus ook de buitenlandse schippers die in de Zeeuwse havens voor anker gingen en de buitenlandse zeelui die aanmonsterden voor een reis naar Oost- of West-Indië. De cursus is op dinsdag 8 en 15 april van 19.30 tot 21.30 uur. Deelname: € 25 voor ZVU-leden en Vrienden van het Zeeuws Archief, € 29 voor niet-leden.

Wonen in een monumentenpand in Middelburg Middelburg behoort tot de top tien van de Nederlandse monumentensteden. Achter de gevels van de monumentale woonhuizen gaat een schat aan historie verborgen. Wanneer werd het huis gebouwd? Wie woonden er? Wat is er gebeurd? Tegelijkertijd werpt kennis over de geschiedenis technische vragen op over het onderhoud en de restauratie van het huis. Al deze vragen komen aan de orde in de cursus die verder bestaat uit een dialezing, uitleg over archiefonderzoek, een lezing en een stadswandeling. Ook is er aandacht voor monumentale woonhuisinterieurs in Zeeland. Tot slot wordt aan de hand van een concreet voorbeeld een voorzet gegeven voor een succesvolle speurtocht naar de historie van huizen en hun bewoners. De cursus begint maandag 14 januari en duurt 6 middagen ►

van 14.00 tot 16.00 uur en 1 zaterdagochtend (excursie op 2 februari). Deelname: € 94 voor ZVU-leden, Vrienden van het Zeeuws Archief en Vrienden van Middelburg, € 110 voor niet-leden.

Wat staat daar? – Paleografie voor gevorderden Het lezen van oude teksten brengt u naar de zestiende of zeventiende eeuw, de tijd van de grote handelscompagnieën en kaapvaart. Start dinsdag 15 januari, van 19.30 tot 21.30 uur, 8 avonden. € 98 voor ZVU-leden en Vrienden van het Zeeuws Archief, € 115 voor niet-leden.

Wie waren mijn voorouders? – Genealogie voor gevorderden Tuig uw stamboom verder op met specifieke gegevens uit bijzondere

archieven. Start vrijdag 18 januari, van 14.00 tot 16.00 uur, 8 middagen. € 98 voor ZVU-leden en Vrienden van het Zeeuws Archief, € 115 voor niet-leden.

Alle cursussen worden georganiseerd door het Zeeuws Archief en de Zeeuwse Volksuniversiteit (ZVU) – *Wonen in een monumentenpand* tevens door de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland – en worden gegeven in het Zeeuws Archief. U kunt zich aanmelden bij de ZVU, tel. (0118) 634800, e-mail vu-zeel1@csnet.nl, en gelijktijdige overmaking van het cursusbedrag op giro 49.86.53 t.n.v. ZVU te Middelburg o.v.v. naam, adres en cursusnaam. Kijk voor meer gegevens op www.zeeuwsarchief.nl > educatie > cursussen.

Zeeland in Beeld Westkapelle

Neeltje Flipse-Roelse maakte vanaf 1938 tot in de jaren tachtig vele honderden foto's in en om haar woonplaats Westkapelle. Gebouwen, gebeurtenissen én aspecten van het dagelijkse leven legde zij op documentaire wijze vast. Vooral tijdens de jaren van bezetting en wederopbouw gebeurde en veranderde veel in het Walcherse dorp. Haar foto's zijn nu opgenomen in de digitale beeldbank Zeeland in Beeld.

Zelfportret van Neeltje Flipse-Roelse uit Westkapelle, 1939. Foto: Neeltje Flipse-Roelse, nr 54 NFR

Indrukwekkend is de manier waarop Neeltje Flipse-Roelse de oorlogsjaren heeft gefotografeerd: de Duitse bezetting, de verwoestingen na het bombardement op de dijk op 3 oktober

1944 en daarna de landing van de Engelsen op 1 november. De afsluiting van het dijkgat met caissons, een jaar later, heeft zij zelfs gedetailleerd in beeld gebracht. Ook het na-oorlogse leven is uitgebreid vastgelegd, de bewoners en uiteraard de Westkappelse zeedijk. Veel van haar foto's waren de afgelopen jaren te zien in diverse publicaties en tentoonstellingen. De Stichting Dijk- en Oorlogsmuseum Polderhuis in Westkapelle heeft in 2006 haar fotocollectie laten digitaliseren en beheert de auteursrechten ervan. De originele foto's zijn overgebracht naar het Zeeuws Archief om daar veilig te worden bewaard. Op verzoek presenteert het Zeeuws Archief de foto's op het internet in de beeldbank Zeeland in Beeld via www.zeeuwsarchief.nl. De bijzondere collectie bestaat uit meer dan 600 foto's die nauwkeurig zijn beschreven en samen met de vele prentbriefkaarten van Westkapelle – onder andere uit de Collectie Minderhoud – een goed gedocumenteerd beeld geven van Westkapelle in de twintigste eeuw.

Afsluiting van het dijkgat te Westkapelle; met man en macht wordt een caisson in positie gebracht, oktober 1945. Foto: Neeltje Flipse-Roelse, nr 037 PH

Thuis in Zeeland Ontwerp uit 1596 voor het licentkantoor te Lillo

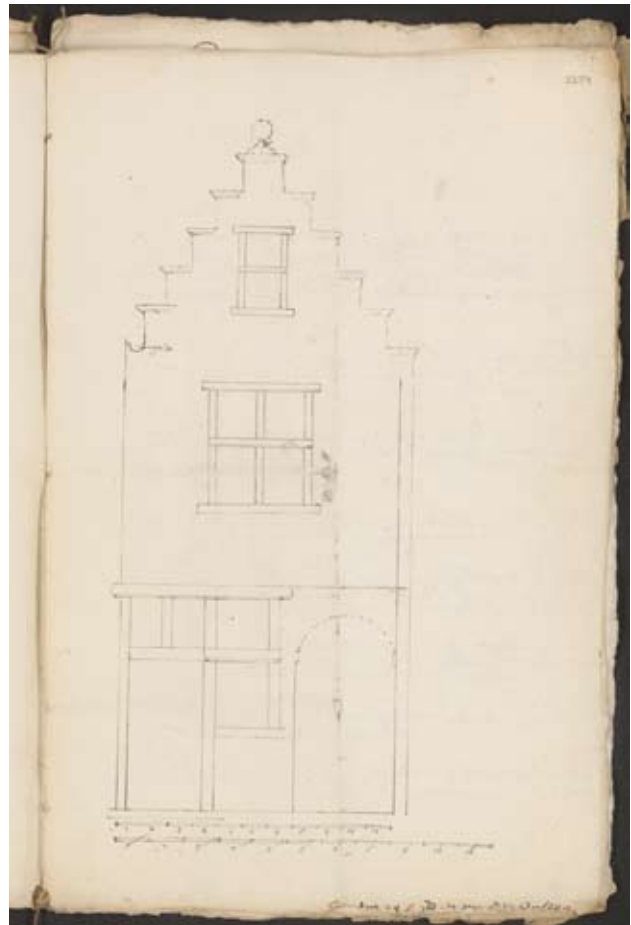
Niets meer hebben en toch alles kunnen laten zien, dat is volgens Hans Goedkoop de paradox van ons moderne leven. Hoe sneller het moderne leven, hoe meer er aan traditie verdwijnt en hoe sterker de behoefte aan bewaren wordt. Uiteindelijk zal de droom van elke archivaris verwezenlijkt worden, namelijk onbeperkte opslag op servers. En dan bewaren we álles, aldus de historicus en tv-presentator in zijn lezing De Macht van de Tijdmachine op 26 oktober 2007, de Landelijke Archiefvriendendag en in het Zeeuws Archief tevens Vriendendag.

De lezing over de opmars van de geschiedschrijving via bewegend beeld was georganiseerd door de Stichting Vrienden van het Zeeuws Archief en maakte deel uit van het gevarieerde programma dat het Zeeuws Archief aanbood onder de noemer Thuis in Zeeland: 1000 jaar wonen. Een bijzonder archiefstuk dat die dag te zien was tijdens de rondleiding door de depots, is het hierbij afgebeelde ontwerp voor het licentkantoor in Lillo.

Vlaamsche gevelkens met syn canteelen

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog was er 'gewoon' handel mogelijk met vijandelijke gebieden – zolang er maar rechten over de uit te voeren goederen werden betaald. De opbrengsten waren een aanzienlijke inkomstenpost voor de admiraliteit van Zeeland, die er voor een deel haar oorlogsvloot mee financierde! Een belangrijk douanekantoor stond in Lillo. Vanuit het fort Lillo en het tegenover gelegen Liefkenshoek werd de scheepvaart op Antwerpen gecontroleerd. In 1596 was het oude kantoor echter zo bouwvallig dat opdracht gegeven werd tot nieuwbouw. Hoe het kantoor, tevens woonhuis eruit heeft gezien weten we dankzij een tekening in het archief van de Rekenkamer Zeeland. Alle uitgaven van de admiraliteit zijn in dit omvangrijke archief verantwoord in de vorm van rekeningen mét hun originele bijlagen. Ook het ontwerp voor de gevel, het oorspronkelijke bestek en het bestek met de aanpassingen van de

Gevelontwerp en bestek voor het huis van de commies in Lillo van de admiraliteit in Zeeland, 1596. Archief Rekenkamer Zeeland, Rekenkamer C 6296 fotonr 2254

timmerman zijn bewaard gebleven.

Behalve de maten en een opsomming van de verschillende vertrekken, geven de bestekken onder andere de gebruikte steen- en houtsoorten, het hang- en smeedwerk, interieuronderdelen als kasten, betimmeringen en (drie) bedsteden, en de verschillende trappen, deuren, ramen en de plavuizen op de vloer. Zo ontstaat niet alleen een beeld van het in- en exterieur maar ook van het gebruik van dit laat zestiende-eeuwse huis met 'Vlaamsche gevelkens met syn canteelen'.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094, info@zeeuwsarchief.nl, www.zeeuwsarchief.nl. De studiezaal en de expositie zijn geopend van dinsdag tot en met vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand van 9.00 tot 17.00 uur, de expositie ook op maandag. Gesloten: feestdagen, 24 en 31 december 2007.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding van abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief.